

Miljö-och energidepartementet
m.registrator@regeringskansliet.se

1(3)

Sveriges Energiföreningars Riksorganisationens remissyttrande avseende promemorian Vattenmiljö och vattenkraft, M2017/01639/R

Sveriges Energiföreningars Riksorganisation (SERO) har givits möjlighet att lämna synpunkter på promemorian Vattenmiljö och vattenkraft och får härmed avge följande yttrande.

SERO har sedan grundandet 1980 verkat för främjandet av förnybar energi samt energieffektivisering, företrädesvis i småskaliga former. Småskalig vattenkraft är ett av de energislag som ingår i SERO:s intresseområde.

Under våren 2016 gjorde riksdagen inom energiområdet två överenskommelser över blockgränserna och fick därmed politisk majoritet för dessa överenskommelser. En av överenskommelserna avsåg vattenkraft där man begärde att regeringen skulle ta fram ett förslag till nytt regelverk för att underlätta för den småskaliga vattenkraften. Detta förslag föreligger sedan den 29 juni som departementspromemorian Vattenmiljö och vattenkraft, M2017/01639/R.

SERO anser att departementspromemorian inte motsvarar vad riksdagen beställt av regeringen, ett förslag som ska förbättra villkoren för småskalig vattenkraft.

SERO ansluter sitt yttrande till det som inlämnats av Svens Vattenkraftförening med särskilda tillägg enligt nedan.

Synpunkter på departementspromemorian samt andra regelverk som påverkar den småskaliga vattenkraften

2040 ska 100 procent av Sveriges elanvändning komma från förnybara energikällor

Sverige har en ny politisk överenskommelse att all elanvändning år 2040 ska komma från förnybara energikällor. Då ska 60 TWh kärnkraft ersättas och elen räcka till för det ökande elbehovet från bland annat fordonssektorn.

Då får inte nuvarande ca 5 TWh från småskalig vattenkraft (upp till 10 MW) minska och inte den uppskattade potentialen på ytterligare ca 5 TWh utebli. Skulle så bli fallet blir möjligheten att uppnå målsättningen 2040 mycket tveksam.

Potentialen består av effektivisering av befintliga kraftverk, återtagen drift i de ca 2 000 nedlagda små vattenkraftverken samt nybyggnation där så är miljömässigt acceptabelt. Här är möjligheten att bygga små vattenkraftverk i undantagna större älvar intressant, då det är tillåtet i Naturresurslagen om det enbart medför obetydlig miljöpåverkan.

Netto-nollutsläpp av växthusgaser år 2045

2(3)

Det finns en blocköverskridande politisk majoritet att Sverige år 2045 ska ha netto-noll utsläpp av växthusgaser,

Dessutom träder en klimatlag i kraft vid årsskiftet för att säkerställa detta.

Det kommer att krävas stora uppoffringar för att nå detta mål och här har vattenkraften med sina små utsläpp en viktig roll.

Enligt IPCC (International Panel on Climate Change) är vattenkraft den elproduktionskälla som har lägst utsläpp av koldioxid ur ett livscykelperspektiv, 4 g/kWh mot t ex vindkraft 12 g/kWh.

Sverige måste beakta detta i sin klimatstrategi och får då inte avstå från att utnyttja potentialen i den småskaliga vattenkraften.

Miljöbalken behöver förändras och moderniseras

Miljöbalken arbetades fram i mitten av 1990-talet då kunskapen om klimatförändringen ej var så stor. Idag anses klimatförändringen vara det största globala miljöhotet.

Dagens kunskaper om klimateffekterna behöver få ett tydligt inslag i Miljöbalken.

Miljöbalkens avsnitt om utrivningar av dammar måste omarbetas. Samhälls- och miljökonsekvenserna av dammutrivningar måste ingående redovisas, inte minst sedimentförflyttningar.

Idag gäller att en ansökan om utrivning av en damm ska beviljas.

Kunskap om vattenmiljön

Det finns kunskap om vattenmiljö i Sverige men den finns i väldigt liten utsträckning hos myndigheter som ska ta beslut i vattenmål.

Nyligen avslutades Energiforsk:s program KLIV, Kraft och Liv i Vatten, där man konstaterade att det fortfarande finns kunskapsluckor. Detta är något man har kunnat notera i flertalet vattenmål där myndigheter som arbetar med vattenmål inte har den erforderliga breda kompetens som behövs.

KLIV konstaterade även att det finns brister i uppföljningen av åtgärder, till exempel statistik över passager i omlöp och fisktrappor. Sådana brister bidrar till kunskapsluckor.

Staten bör ha det övergripande ansvaret för kartläggning av vattenmiljöer och resultatet av förändringar i dessa miljöer.

Vattendragens individualitet måste beaktas

Det är väl känt att varje vattendrag har en unik karaktär där flora och fauna anpassats efter de rådande förhållandena. På samma sätt har varje vattenkraftverk sin unika karaktär eftersom de är konstruerade efter förutsättningarna på platsen.

Likväl försöker myndigheterna hitta gemensamma normer när de ska ta beslut om åtgärder, tydligast är det i HaV:s handledningar och vattenmyndigheternas förslag till åtgärder.

Här föreslås till exempel att kraftverk under 1,5 MW ej kan klassas som kraftigt modifierad vattenförekomst och därför åläggas ett mer omfattande åtgärdsprogram som i de flesta fall innebär nedläggning av småskaliga vattenkraftverk.

Ett litet kraftverk påverkar ett litet vattendrag i samma utsträckning som ett stort kraftverk påverkar ett stort vattendrag.

Effekttillskott från små vattenkraftverk

3(3)

HaV och Energimyndigheten har i sin överenskommelse om vattenkraften marginaliserat den småskaliga vattenkraftens möjligheter att leverera reglerkraft för att för att möta de snabba fluktuationerna från väderberoende elproduktion.

Det beror troligen på att man uppfattar de små kraftverken som manuellt reglerade och utan kommunikation/koordination med andra kraftverk i samma vattendrag. Den tekniska utvecklingen har medfört stora förändringar inom detta område. En förstudie av kraftverken i ett vattendrag i mellersta Sverige med sju mindre kraftverk visade på en möjlig uppreglering av effekten under 1-4 timmar med ca 7 MW. Det finns säkert 100 vattendrag i Sverige med motsvarande förutsättningar, således en reglerpotential på omkring 700 MW, vilket är av avsevärd betydelse vid tillfälligt effekttillskott.

Men det måste introduceras mekanismer som gör det lönsamt för producenterna att utnyttja denna effektreserv.

Denna typ av vattendragsreglering kan även användas vid skyfall för att dämpa flödestoppar, något som hittills inte uppmärksammats

Behov av en kompetent myndighet

Vattenkraften påverkar många samhällssektorer men i de flesta fall brukar hanteringen av vattenmål hos myndigheter enbart ske inom vattenmiljösektorn. Detta är en stor brist då övrig samhällspåverkan från vattenkraft sällan berörs fränsett elproduktion.

En lösning kan vara att bilda en ny myndighet som ansvarar för den samlande påverkan av vattenkraftsprojekt. En annan möjlighet är att bilda rådgivande kompetensgrupper med tvärspektoriell kompetens som expertstöd till myndigheter och miljödomstolar. Det skulle spara samhället och verksamhetsutövare stora kostnader eftersom beslutade åtgärder blir avvägda och korrekta.

HaV och vattenmyndigheterna

I vattenförvaltningen har HaV åsatts en viktig roll, att ta fram vägledningar och anvisningar. De regionala vattenmyndigheterna tar fram åtgärdsplaner som ska genomföras utan samråd med verksamhetsutövaren och utan möjlighet att överklaga. Vägledningar och åtgärder är tjänstemannaprodukter liksom besluten.

Ingen av dessa myndigheter har den samhällssektorkunskap som erfordras för att kunna göra väl avvägda beslut om åtgärder. Redan vid en interpellationsdebatt i riksdagen 2009 framkom faran i att låta tjänstemän ta beslut i frågor som kan medföra långtgående konsekvenser för verksamhetsutövare. Tyvärr har dessa farhågor besannats. 2006 gjorde EU en komplettering till Ramdirektivet där man krävde att myndigheter skulle kontrollera att verksamhetsutövare kunde bära de åtgärder som beslutats. Det förefaller som detta ej trängt in i den svenska tolkningen av EU:s Ramvattendirektiv. Den svenska tolkningen skiljer sig avsevärt från originalet och behöver omarbetas.

Sammantaget anser SERO att promemorian ej motsvarar vad riksdagen beställt av regeringen avseende den småskaliga vattenkraften.

Sveriges Energiföreningars Riksorganisation

Christer Söderberg

info@sero.se, 070-6772690

